

en sanctiestelsels' werd geschreven ter voorbereiding van een wetsontwerp op de dienstverlening in Nederland. Daar heeft het zijn diensten al bewezen, daar op 3 september 1987 een wetsvoorstel tot regeling van de dienstverlening werd ingediend, waarin expliciet naar de studie van Tak en Van Kalmthout werd verwezen onder de vermelding dat het wetsvoorstel in Nederland dankzij deze studie kon worden voorbereid tegen de achtergrond van de ervaringen die in andere Europese landen zijn opgedaan (Kamerstuk, 20074; zie ook de bespreking van dit wetsvoorstel in *N.J.B.*, 1987, 1049-1050 en in *R.W.*, 1987-88, 166-167).

Ook voor België is het besproken werk ongetwijfeld interessant. Reeds vaak werd over de dienstverlening als alternatieve sanctie geschreven (zie o.m. het verslag van de studiedag te Leuven op 21 november 1985: *Alternatieve sancties: een praktijkkijk*, Leuven, Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie, 130 p.) Bovendien is de discussie zeer actueel daar in de artikelen 225-230 van het Voorontwerp van Strafwetboek van R. Legros de 'Dienst ten bate van de gemeenschap' als alternatief voor de gevangenisstraf wordt voorgesteld. Dit lijkt trouwens één van de vernieuwingen van het voorontwerp te zijn, die zelfs door critici van Legros wordt toegejuicht (b.v. Desmet, A., 'Heeft ook bij ons het nieuwe strafrecht de wind in de zeilen? Kanttekeningen bij een nieuw voorontwerp van Strafwetboek', *R.W.*, 1986-87 (705), 726-732). Wel is de uitwerking van de dienstverlening in het Voorontwerp Legros eerder mager. Uit de anderhalve bladzijde die de Memorie van Toelichting aan de dienstverlening wijdt (p. 184-185) blijkt dat Legros zijn rechtsvergelijkend onderzoek voornamelijk gebaseerd heeft op de ervaringen in Frankrijk en Nederland. Terecht heeft Dupont er op gewezen dat in de literatuur genuanceerde kritieken op de dienstverlening zijn uitgebracht, terwijl Legros van deze problemen geen melding maakt (Dupont, L., 'Het voorontwerp van een nieuw Strafwetboek in België', *Delikt en Delinkwent*, 1986, (998), 1015). Het lijkt inderdaad aangewezen dat de kritiek op de dienstverlening in andere landen, zoals in Zweden, toch ook in België wordt gehoord vooraleer deze sanctiemodaliteit in België wordt ingevoerd. Indien men de ervaringen in het buitenland in de discussie wil betrekken kan ook voor België het werk van Tak en Van Kalmthout belangrijke diensten bewijzen.

Ten slotte dient nog te worden aangestipt dat de auteurs op verzoek van de Fondation Internationale de droit pénal et pénitentiaire een uitgebreidere studie over hetzelfde onderwerp uitvoeren, waarin ook de dienstverlening in Engeland, Portugal, Zwitserland, Spanje, Italië en Nederland zal worden besproken. Dit rapport zal in 1988 in het Engels worden gepubliceerd.

Michael Faure

Ten, C.L. 'Crime, Guilt and Punishment, a Philosophical Introduction', Oxford, Clarendon Press, 1987, 175 p., 1322 fr.

Dit boek is een compilatie van lessen gegeven aan de eerste jaarsstudenten filosofie aan de Monash University (U.S.A.).

De schrijver, Ten, richt zich echter niet alleen tot filosofiestudenten maar ook tot reeds gevormde filosofen en leken.

Achteraan in het boek vindt men een zorgvuldig geselecteerde bibliografie waaruit heel wat informatie kan worden geput omtrent filosofische strafrechts-

theorieën. Samen met de uitgebreide trefwoordenlijst maakt de bibliografie dit boek tot een uitstekende handleiding omtrent filosofische beschouwingen van het strafrecht.

In een inleidend hoofdstuk geeft Ten in het kort de twee mogelijke theorieën om bestraffing vanwege de staat te verrechtvaardigen weer. Hij duidt o.a. op het feit dat de utilitaristische theorie consequentialistisch gericht is, terwijl de retributieve theorie geen belang hecht aan de mogelijke gevolgen van bestraffing.

De volgende twee hoofdstukken diepen achtereenvolgens de utilitaristische en de retributieve theorie meer uit. Utilitaristen stellen dat een straf kan worden gerechtvaardigd wanneer hierdoor goede gevolgen worden veroorzaakt. Deze gevolgen zijn drieërlei: afschrikking, rehabilitatie en het incapaciteitseffect. In dit verband bespreekt Ten de morele problemen, die kunnen rijzen wanneer het bestraffen van een onschuldige utilitarisch positieve effecten teweegbrengt.

De retributieve theorieën worden geïllustreerd aan de hand van de werken van Hegel en Nozick, twee belangrijke retributivisten. Verder wordt ingegaan op het centrale principe van 'desert', dit is hetgeen de dader verdient voor de aangebrachte schade. Bestrafing die niet op dit begrip is geënt wordt door retributivisten beschouwd als oneerlijk t.o.v. de slachtoffers, onrechtvaardig t.o.v. de regelvolgende burger, discriminerend tegenover daders van gelijkaardige misdrijven en tenslotte als een rem op het bevredigend effect van het straffen.

In het vierde hoofdstuk worden het werkgebied en zwaarte van de argumenten van zowel de retributieve als de utilitaristische theorieën doorgelicht.

Rawls meent dat de wetgeving utilitaristisch en de rechtspraak retributief moet zijn gericht.

Mundle, Kant, Flew en anderen zijn voorstanders van een retributieve strafrechtstheorie. Ze worstelen echter allen met hetzelfde probleem, nl.: niet alle strafbare handelingen zijn immoreel, en omgekeerd niet alle immorele handelingen zijn illegaal. Een retributieve theorie legt sterk de nadruk op de relatie tussen straf en immoraliteit. De staat is echter slechts gemachtigd om illegale handelingen te bestraffen. Hoe kan dan een retributief strafrechtssysteem tot stand worden gebracht?

In het vijfde hoofdstuk wordt nagegaan of een 'strict liability' systeem praktisch haalbaar en moreel verantwoord is. Ten wijst op het probleem dat de vrijheid van een persoon wordt beperkt wanneer hij kan worden gestraft voor handelingen die hij heeft gepleegd zonder enige schuldige intentie. Ook de vraag of het mogelijk is om intenties na te gaan komt uitgebreid aan bod.

Dit hoofdstuk is echter net als het volgende hoofdstuk te zeer gericht op het Amerikaanse common-law systeem; voor ons dus minder interessant.

Het zevende en laatste hoofdstuk handelt over de hoogte van de straf. Utilitaristen menen dat een straf slechts gerechtvaardigd is indien de schade veroorzaakt door het misdrijf (en indien de dader hiervoor niet zou zijn gestraft) hoger ligt dan de schade veroorzaakt door de bestraffing. Het vergelijken van nutseenheden, dat typisch is voor de utilitaristische stroming komt hier eens te meer aan bod.

Retributivisten laten de hoogte van straf afhangen van hetgeen de misdadiger verdient. Het talioprincipe, als oudste retributievorm, wordt door Ten afge-

wezen omwille van zijn wreedheid en immoraliteit. Een modernere versie van het talioprincipe, nl. bestraffing kan nooit hoger zijn dan hetgeen de dader verdient, is wel bruikbaar. In de praktijk uit zich dit door het rangschikken van misdrijven en straffen volgens de graad van morele afkeuring.

Het boek 'Crime, guilt and punishment' is een uitstekende handleiding van de bestaande strafrechtstheorieën. Alleen lijkt het ons jammer dat Ten niet is ingegaan op de discussie of het opleggen van straffen vanwege een politieke overheid moreel verantwoord is. De nieuwste tendenzen in het retributivisme leiden in de richting van hetgeen gangbaar was in de vroege Middeleeuwen; daders werden toen niet gestraft door een politieke instantie, maar door het slachtoffer of zijn familie. Mits aanpassingen kan dit principe ook heden ten dage als basisbeginsel voor het strafrecht worden gebruikt. Hierdoor wordt de hele discussie pro of contra utilitarisme of retributivisme minder irrelevant.

Marianne Cappelle
Assistente R.U.G.